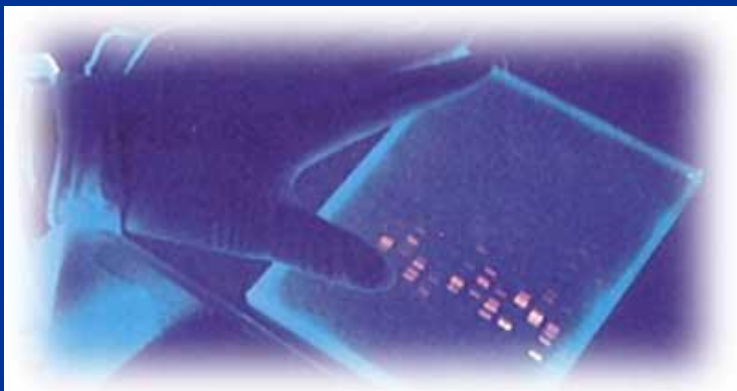

CZEŚĆ III

METODY ROZDZIELCZE

Współczesne metody chromatograficzne

4. Elektroforeza

INNE METODY ROZDZIELCZE: ELEKTROFOREZA

- Technika instrumentalna wykorzystująca zjawisko migracji się cząstek koloidalnych - pod działaniem pola elektrycznego – w stosunku do nieruchomego ośrodka. Ruch ten można zaobserwować bezpośrednio (w przypadku barwnych koloidów) lub pośrednio, np. dokonując pomiarów współczynnika załamania światła czystego rozpuszczalnika i roztworu koloidalnego.
- Pierwszy raz elektroforeza została zastosowana do rozdziału mieszaniny białek przez szwedzkiego uczonego Tiseliusa, w 1930 roku, a jego prace uhonorowane zostały Nagrodą Nobla.
- Po wypełnieniu rurki (rurka w kształcie litery U) roztworem białek i umieszczeniu w jej obu końcach elektrod, połączonych z zewnętrznym źródłem napięcia, stwierdził on iż białka wędrują w kierunku elektrod z różnymi prędkościami.
- Początkowo eksperymenty prowadzone były w roztworach buforów w specjalnych U-rurkach. Jednak ze względu na znaczną konwekcję i dyfuzję, spowodowaną wydzielaniem się ciepła, osiągnano małe sprawności rozdzielania. Dopiero zastosowanie stabilizujących wypełnień, takich jak: agar, żel poliakryloamidowy, proszek celulozowy, wata szklana pozwoliło zmniejszyć niekorzystne efekty. Do dzisiaj elektroforeza planarna bibułowa i żelowa jest często stosowana do rozdzielania biomolekuł.
- Prawdziwy przełom w rozwoju elektroforezy kapilarnej nastąpił w 1981 roku, kiedy ukazały się prace Jorgensona i Lukacsa. Datę tę uznaje się za początek wysoko sprawnej elektroforezy kapilarnej (HPCE). Zastosowanie kapilar o średnicach 75 μm znacznie ograniczyło wpływ wydzielanego ciepła nawet przy stosowaniu napięcia rzędu 30 kV i pozwoliło uzyskać wysokie sprawności.

Podział metod elektroforetycznych:

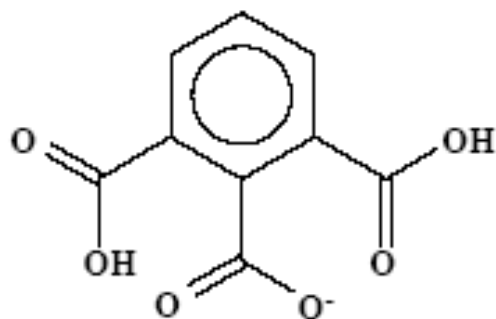
- **Objętościowa** – historyczna
- **Planarna (bibułowa, żelowa)** – cienka warstwa o długości 2-10cm, raczej powolna, prosta lecz trudna w automatyzacji, mało dokładna, duże objętości rozdzielane (mikro litry)
- **Kapilarna** – cienkie kapilary o średnicach 25-75 mikro metrów długości 40-100 cm, wypełnione buforem elektrolitycznym, bardzo szybkie, skomplikowana technologia lecz łatwe w automatyzacji, bardzo dobra rozdzielczość, małe objętości rozdzielana (nano litry)
- **Elektroosmotyczna** – ruch całej objętości roztworu wzdłuż naładowanej powierzchni pod wpływem pola elektrycznego

PODSTAWY FIZYCZNE

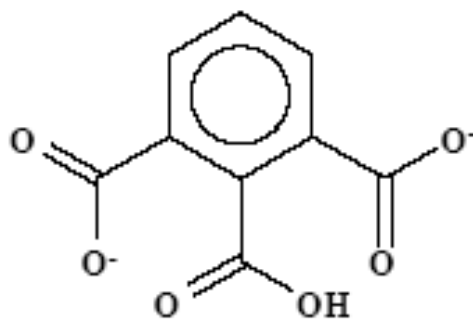
Podstawowa charakterystyka: ruchliwość elektroforetyczna określająca prędkość przemieszczania się cząstek na jednostkę natężenia pola:

$$V = \mu_{ef} E$$

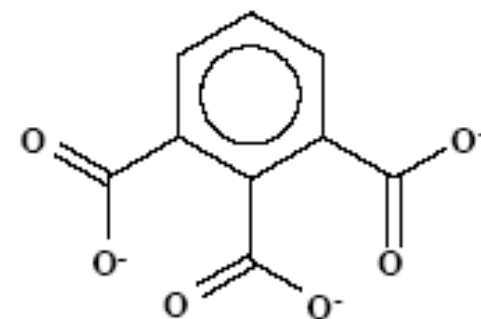
μ_{ef} - ruchliwość elektroforetyczna (C·s/kg)
V - prędkość cząstki (m/s)
E - natężenie pola elektrycznego (N/C)

$$\mu_{ep} = -2.54 \times 10^{-8} \text{ m}^2/(\text{V}\cdot\text{s})$$

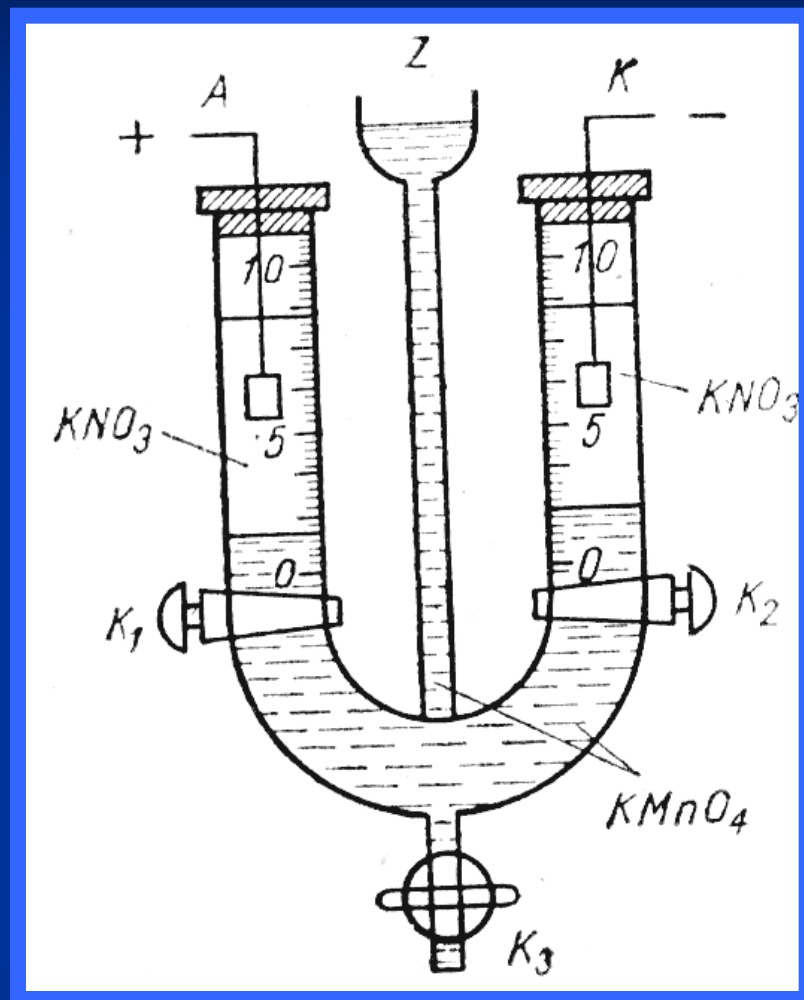
$$\mu_{ep} = -4.69 \times 10^{-8} \text{ m}^2/(\text{V}\cdot\text{s})$$

$$\mu_{ep} = -5.95 \times 10^{-8} \text{ m}^2/(\text{V}\cdot\text{s})$$

Aparat Cohena

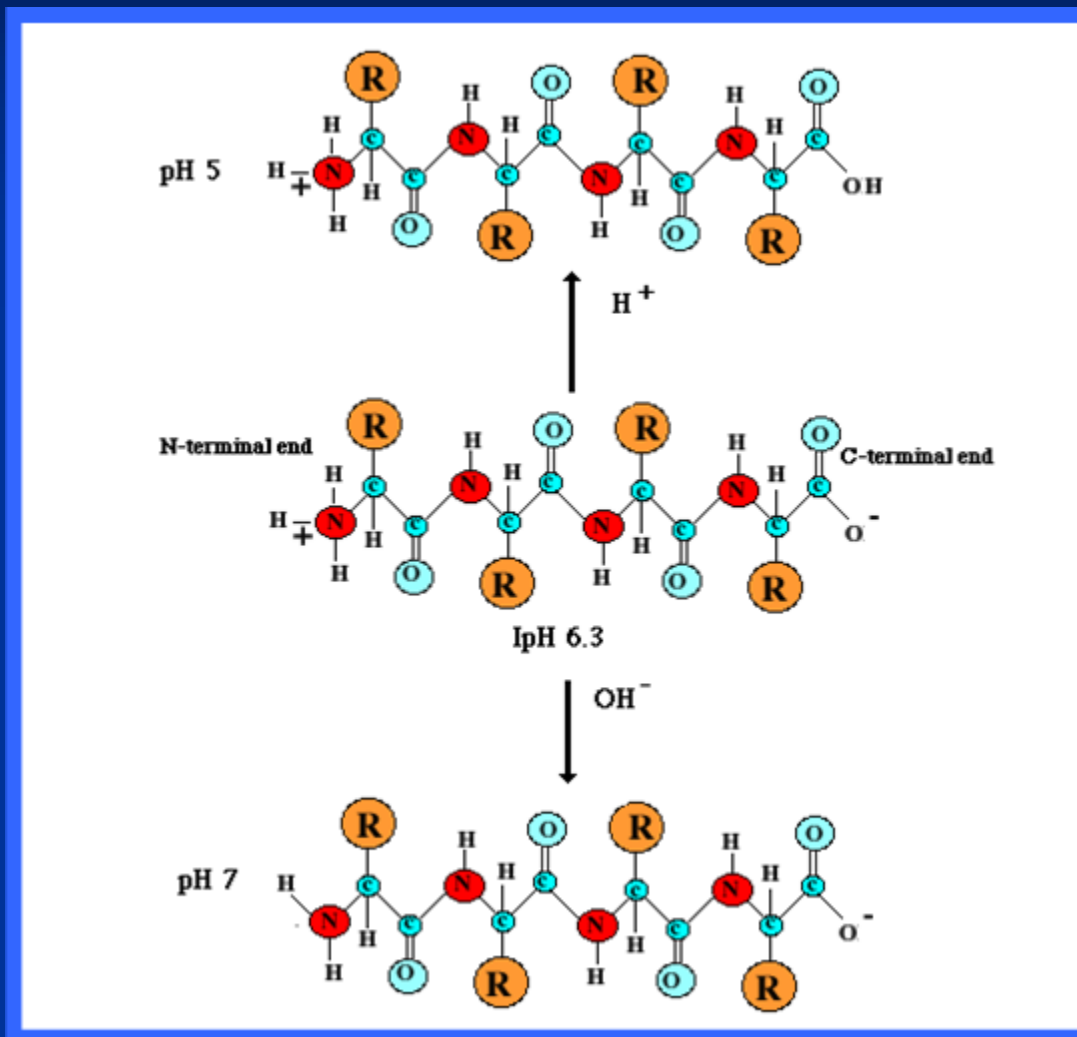
Jeśli w dolnej części U-rurki aparatu Cohena znajdzie się pewna objętość roztworu nadmanganianu potasowego, a nad tym roztworem umieści się bardzo ostrożnie bezbarwny roztwór azotanu potasowego, w którym zanurzy się elektrody i połączy je ze źródłem prądu stałego, to łatwo wówczas zauważyć, że granica między jedną cieczą a drugą ulegnie przesunięciu. W kierunku anody (A) poruszają się barwne jony MnO_4^- mające ładunek ujemny, a do katody wędrują (niewidoczne oczywiście) dodatnio naładowane jony potasowe. Za pomocą opisanego aparatu można zmierzyć prędkość z K poruszania się jonów MnO_4^- w elektrolicie, jakim jest w tym przykładzie roztwór KNO_3 .

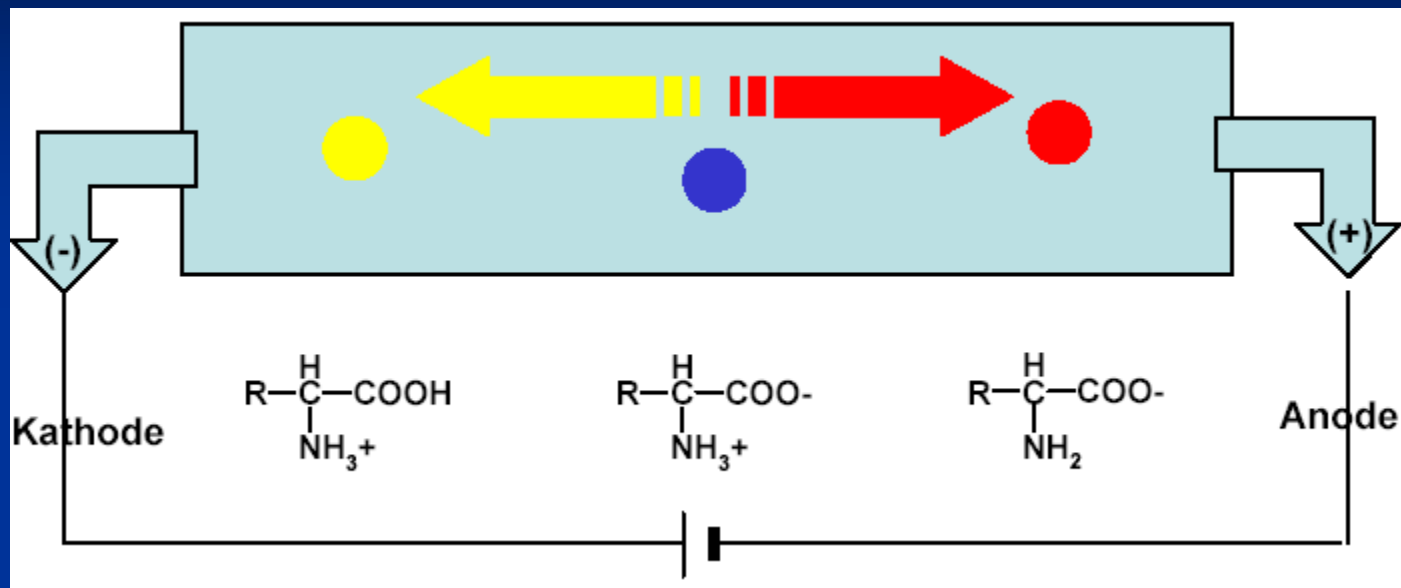

Najważniejsze czynniki wpływające na rozdział elektroforetyczny

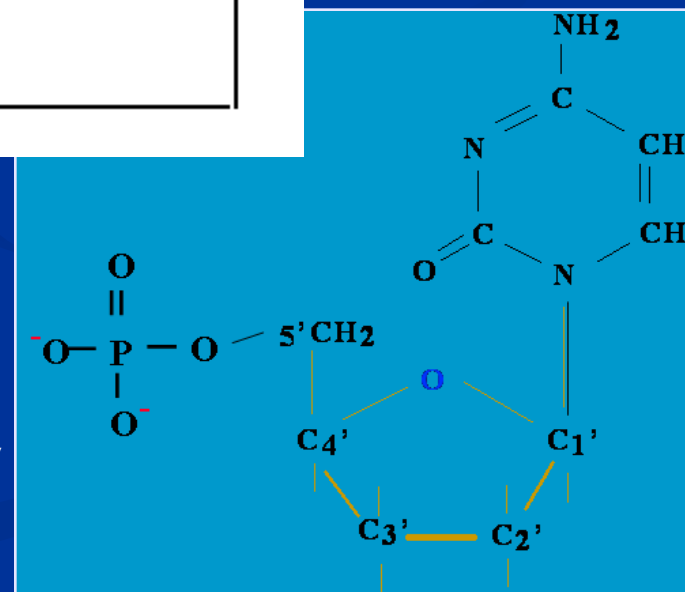
- Masa cząsteczkowa
- Ładunek
- Wielkość pola elektrycznego

Ładunki
na
cząsteczce
białka

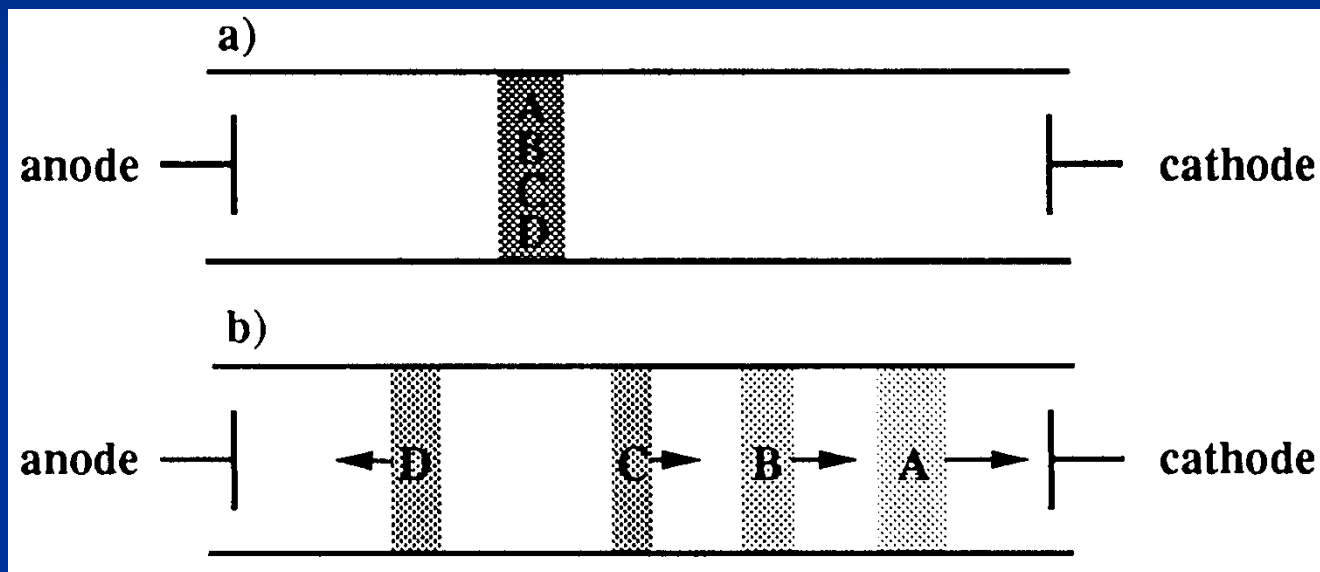

Również fragmenty DNA:
np. CMP- monofosforan cytozyny

Jakie indywidua chemiczne mogły zostać poddane rozdziałowi elektroforetycznemu?

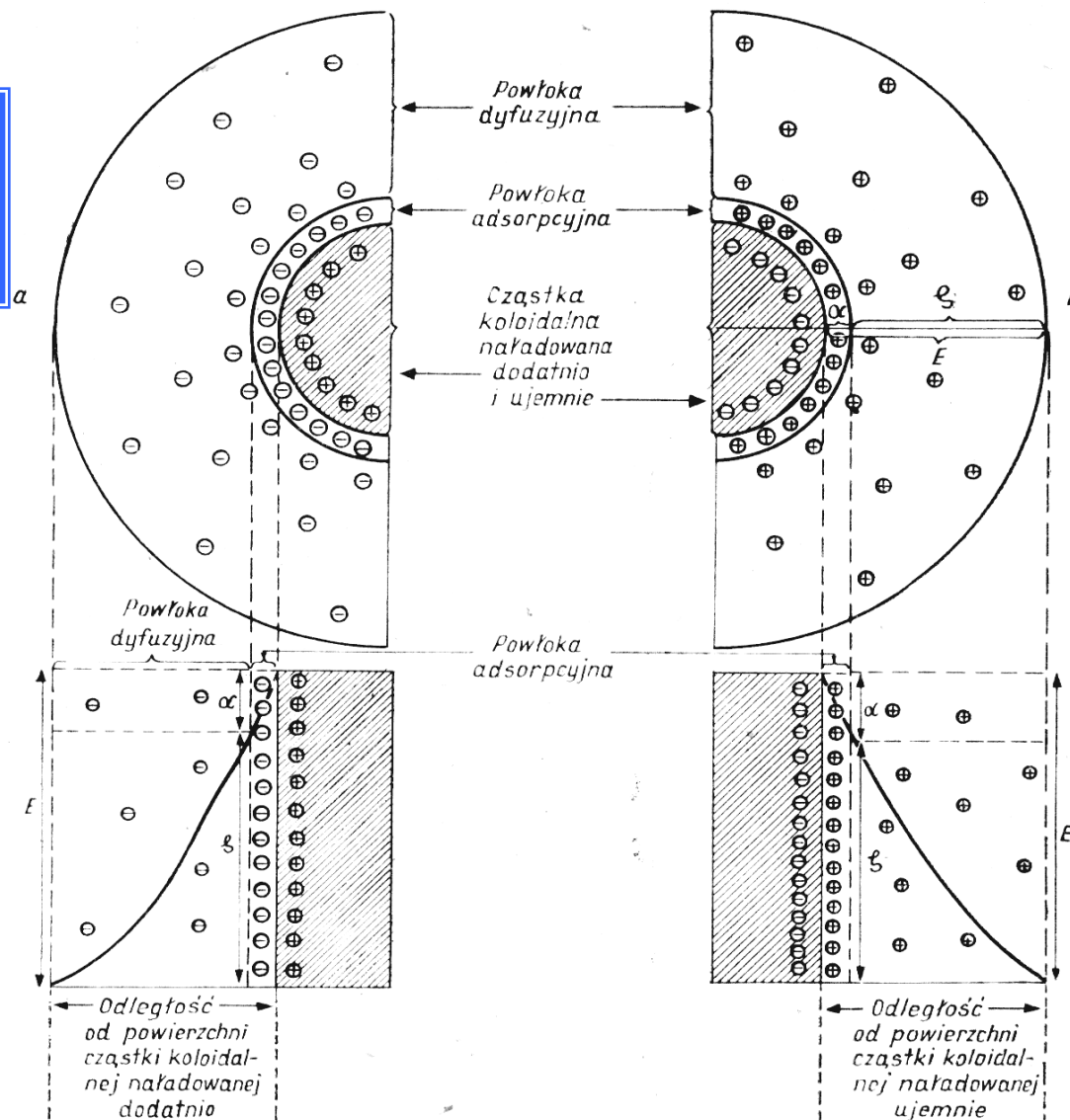

Schemat budowy podwójnej warstwy elektrycznej

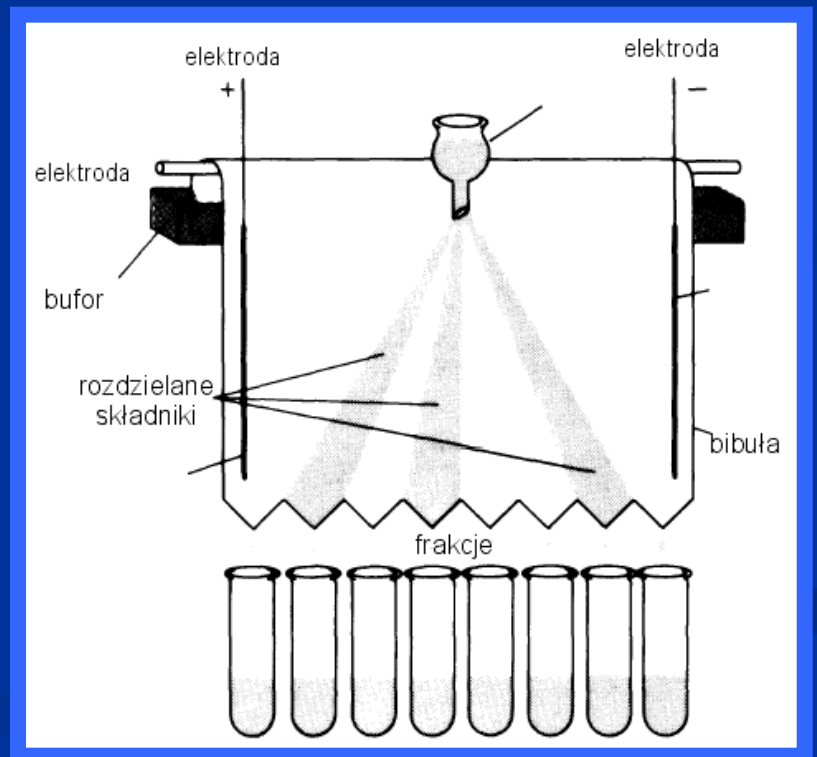
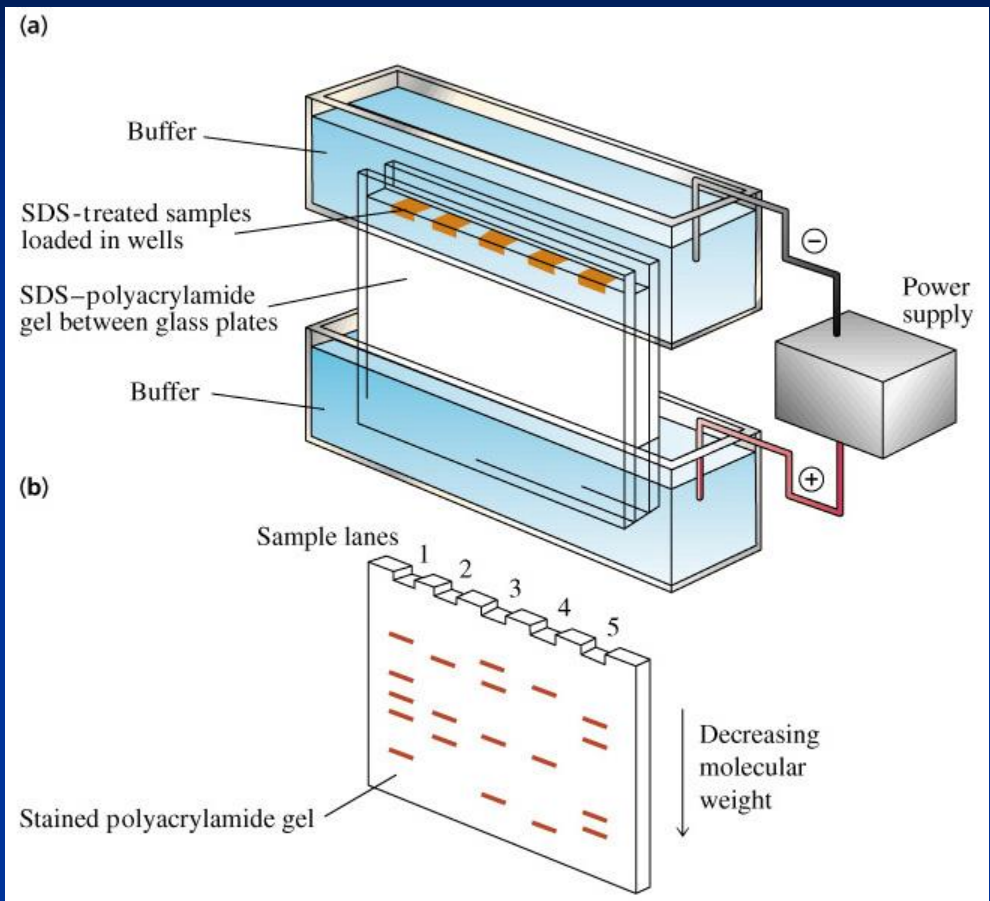
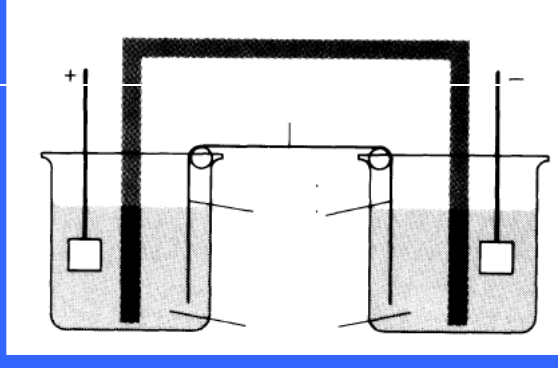
Rozkład potencjału dla cząstki koloidalnej:

a)
naładowanej
dodatnio

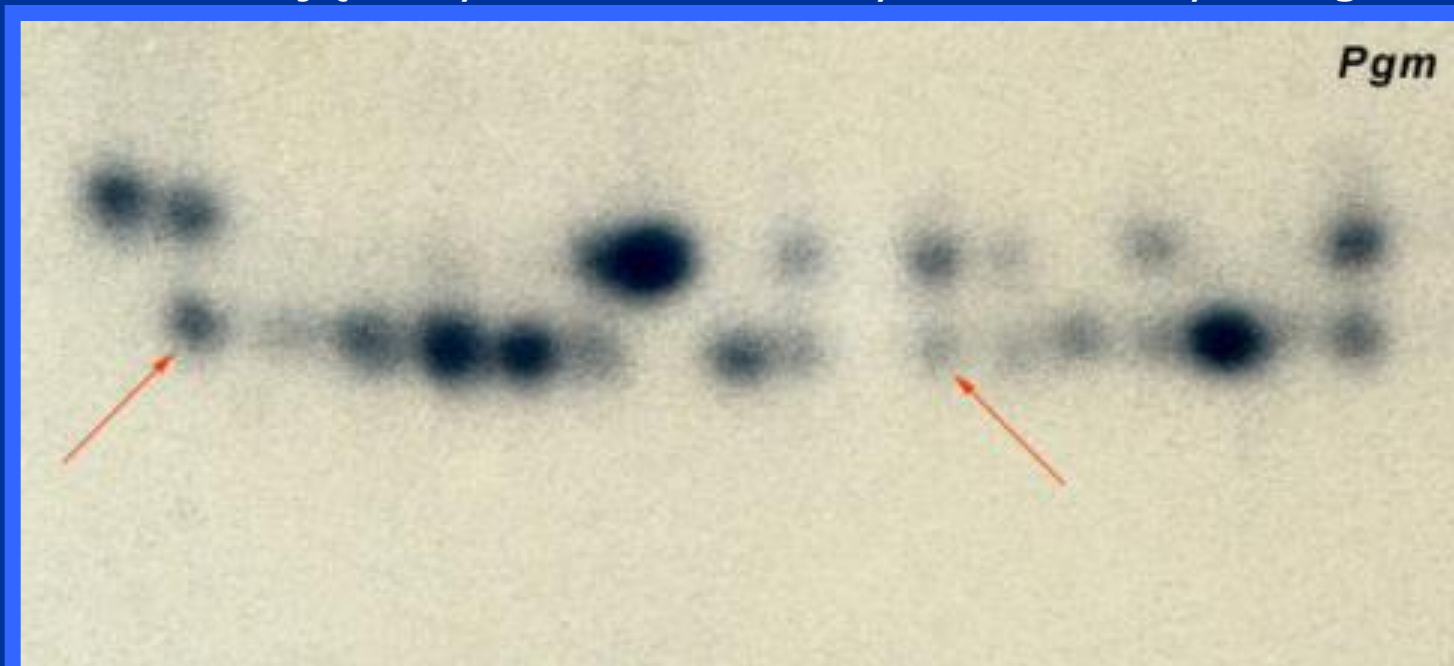
b)
naładowanej
ujemnie

Elektroforeza planarna (cienkowarstwowa)

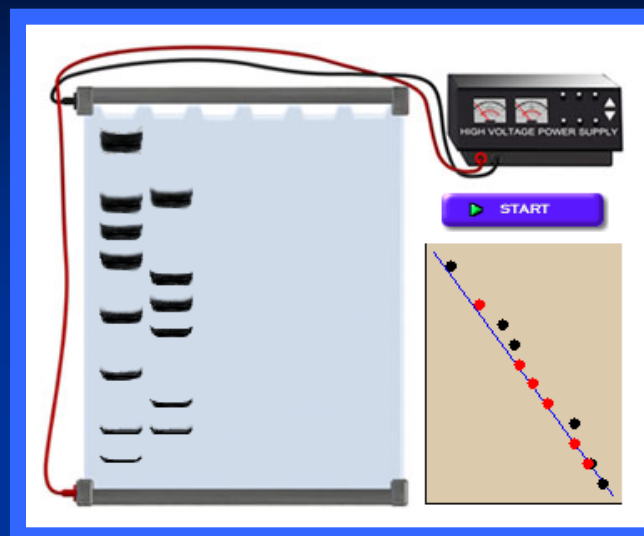
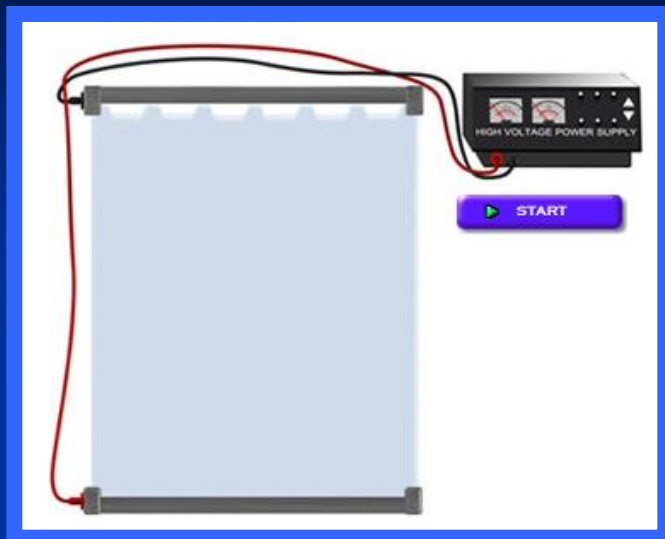

Przykład 1

Obraz elektroforetycznego rozdziału białek w żelu skrobiowym. Rozdzielono białka pochodzące od 17 osobników motyli modraszków (*Maculinea nausithous*); na fragmencie żelu zastosowano test barwny dla enzymu - fosfoglukomutazy (*Pgm*). U osobników będących homozygotami enzym ten występuje w postaci pojedynczych prążków, u heterozygot (np. te wskazane strzałkami) tworzy dwa prążki (enzym ten jest monomerem) odpowiadające dwóm formom tego enzymu (formie wolniej i szybciej migrującej). W badanej populacji istnieją dwa allele warunkujące wykształcenie różnych form enzymu *Pgm*.

Przykład 2 - Elektroforeza DNA

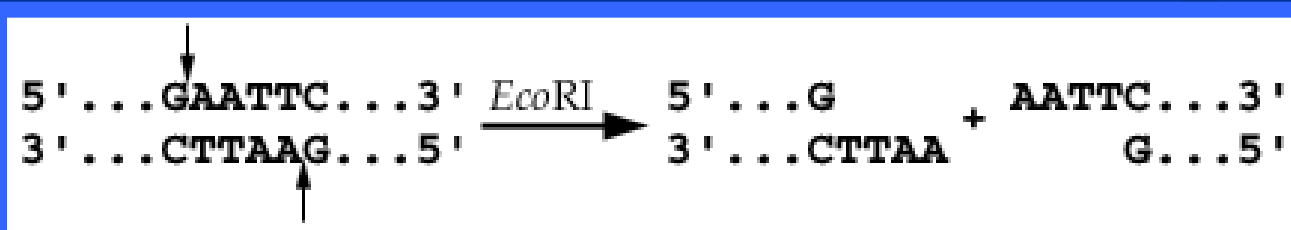

Część I – kontrolowana hydroliza DNA

Cel – uzyskanie fragmentów DNA o określonej sekwencji

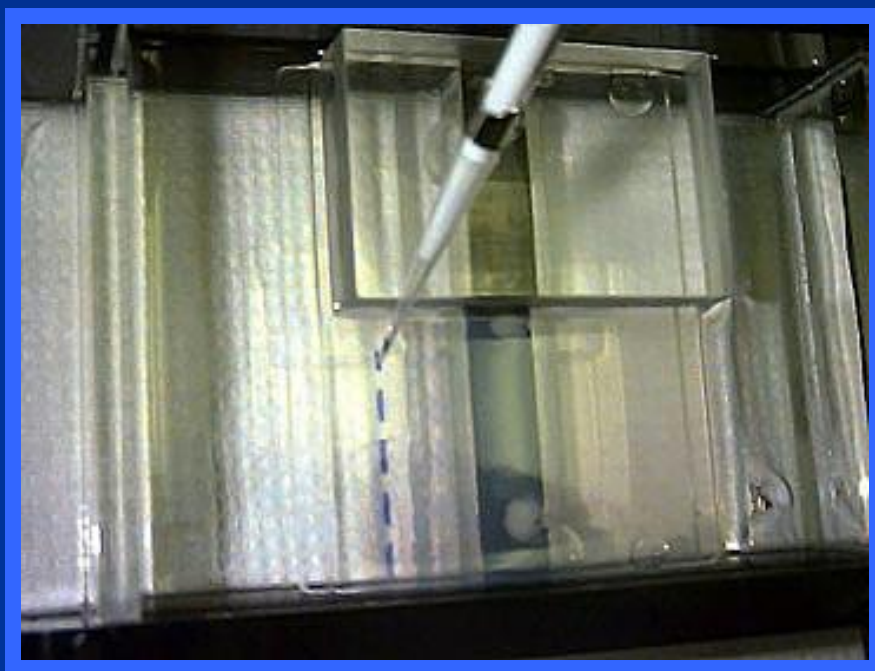
Metoda – hydroliza enzymatyczna w kontrolowanych warunkach: enzymy restrykcyjne, temperatura, stężenie roztworu NaCl lub MgCl₂, pH (bufor)

Enzym wyszukuje fragment DNA o określonej sekwencji, przykładowo

Część II – rozdział elektroforetyczny

Nanoszenie próbki

Rozdział: ok. 30 minut 100V

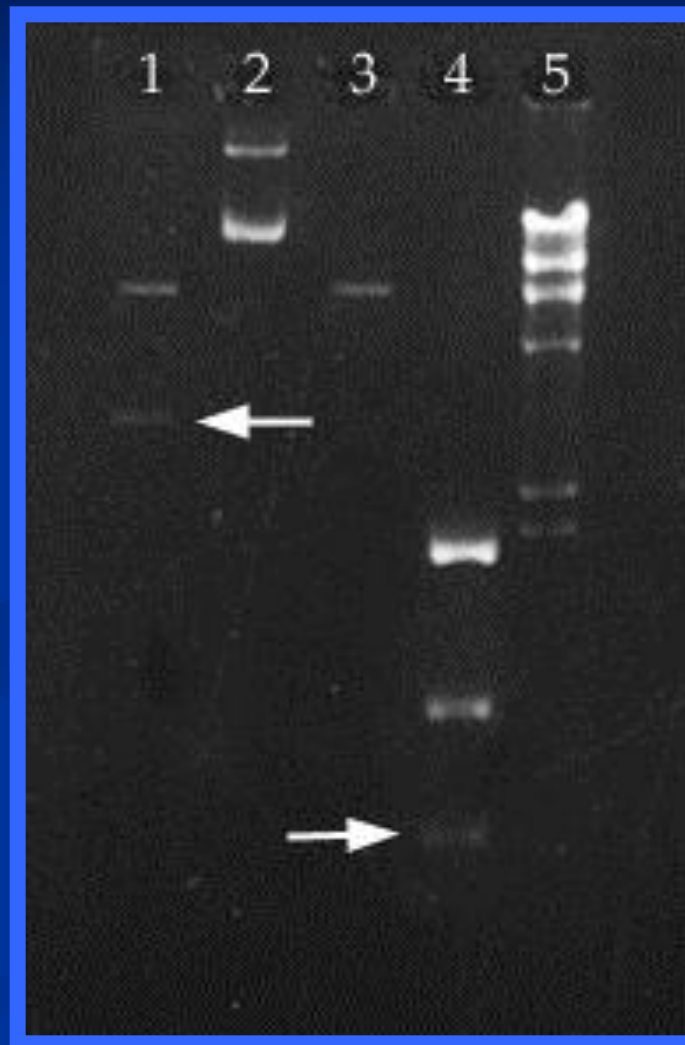

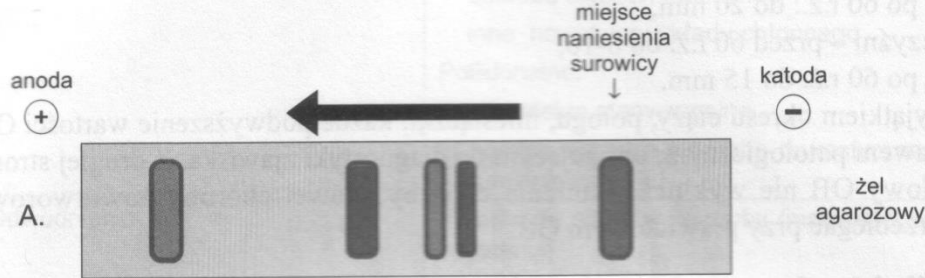
Identyfikacja:

Naświetlanie UV w obecności interkalatora **Ethidium Bromide** (EtBr), który silnie oddziałuje z fragmentami DNA (minor groove). EtBr naświetlany wykazuje silną fluorescencję

Interpretacja:

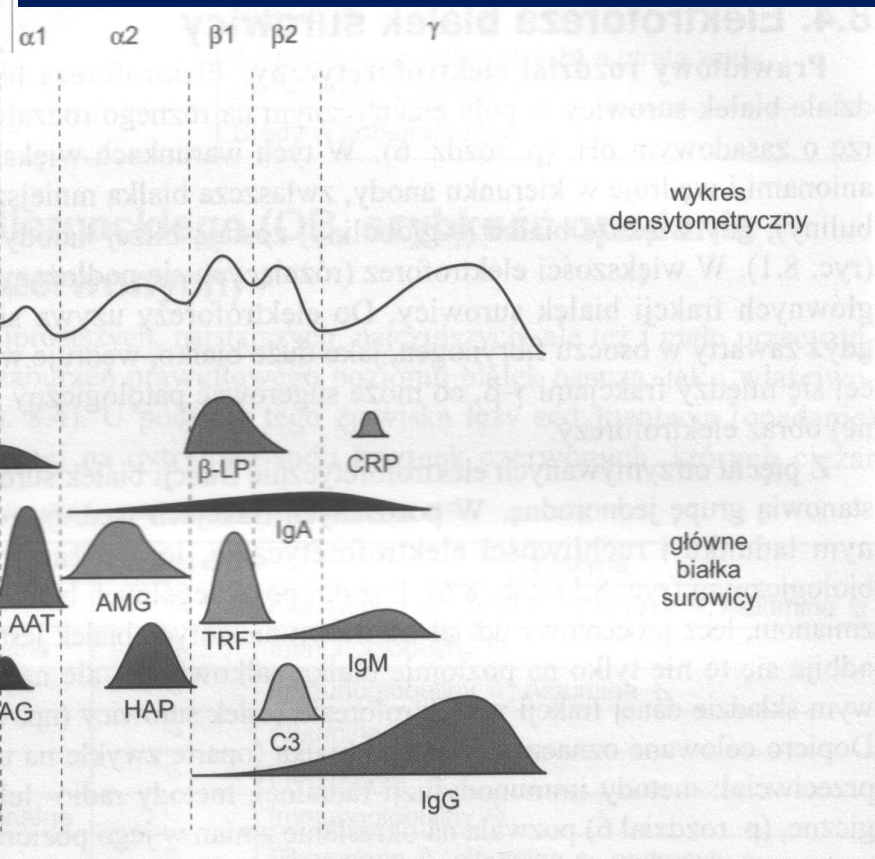

Przykład 3:

Rozdział elektroforetyczny białek surowicy krwi:

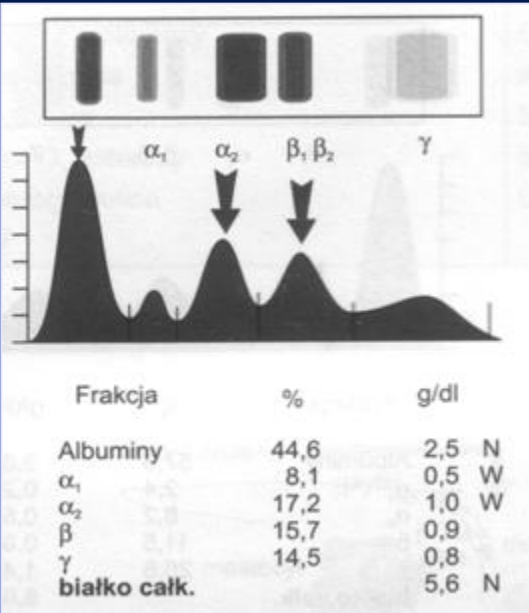
- a/ odczyt densytometryczny, pozwalający na określenie składu ilościowego frakcji
- b/ diagram rozmieszczenia poszczególnych białek we frakcjach

ALB - Albuminy
 α -LP - α -lipoproteiny
 β -LP - β -lipoproteiny
 AAT - α -antytrypsyna
 AAG - α -kwaśna glikoproteina
 AMG - α -makroglobulina
 HAP - haptoglobina

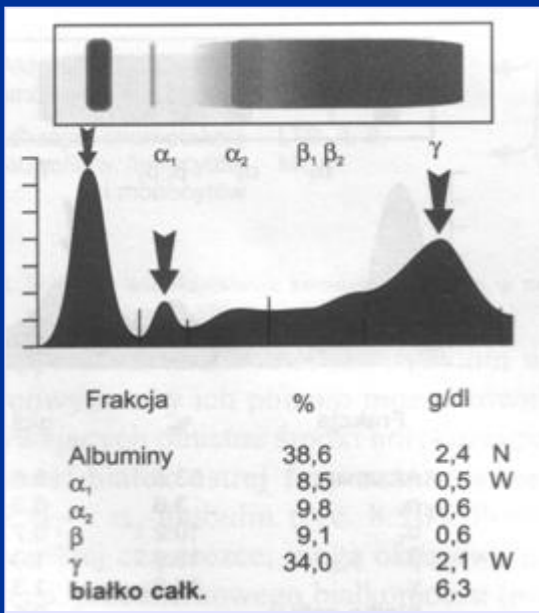
TRF - transferyna
 IgA - immunoglobuliny klasy A
 IgM - immunoglobuliny klasy M
 IgG - immunoglobuliny klasy G
 C3 - składnik komplementu
 CRP - białko C-reaktywne

Przykłady patologicznych proteinogramów

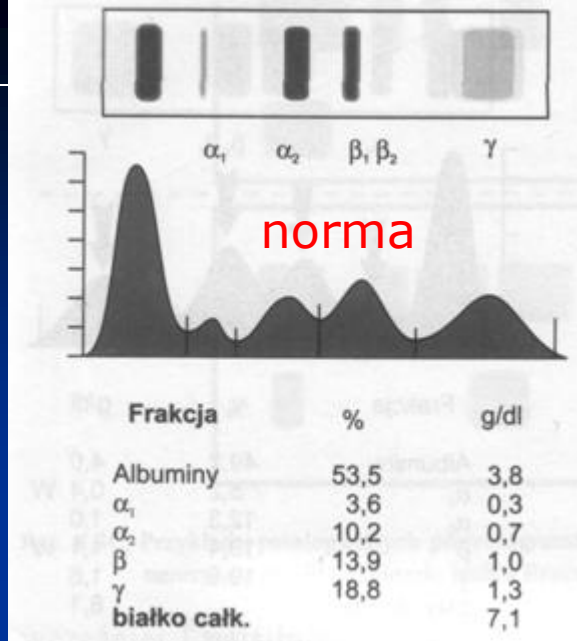
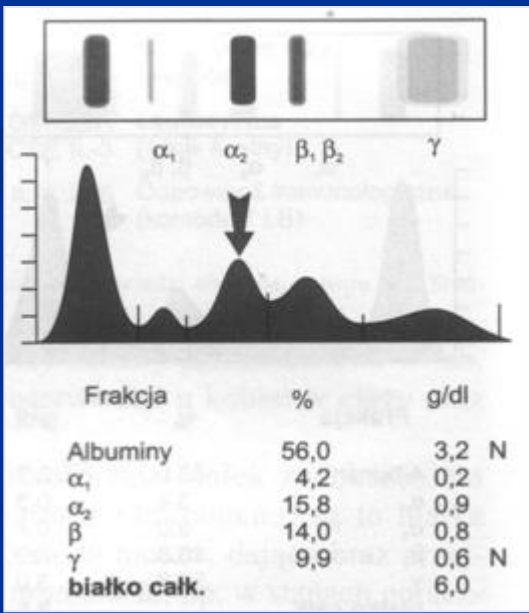

Ostry stan zapalny

Marskość wątroby

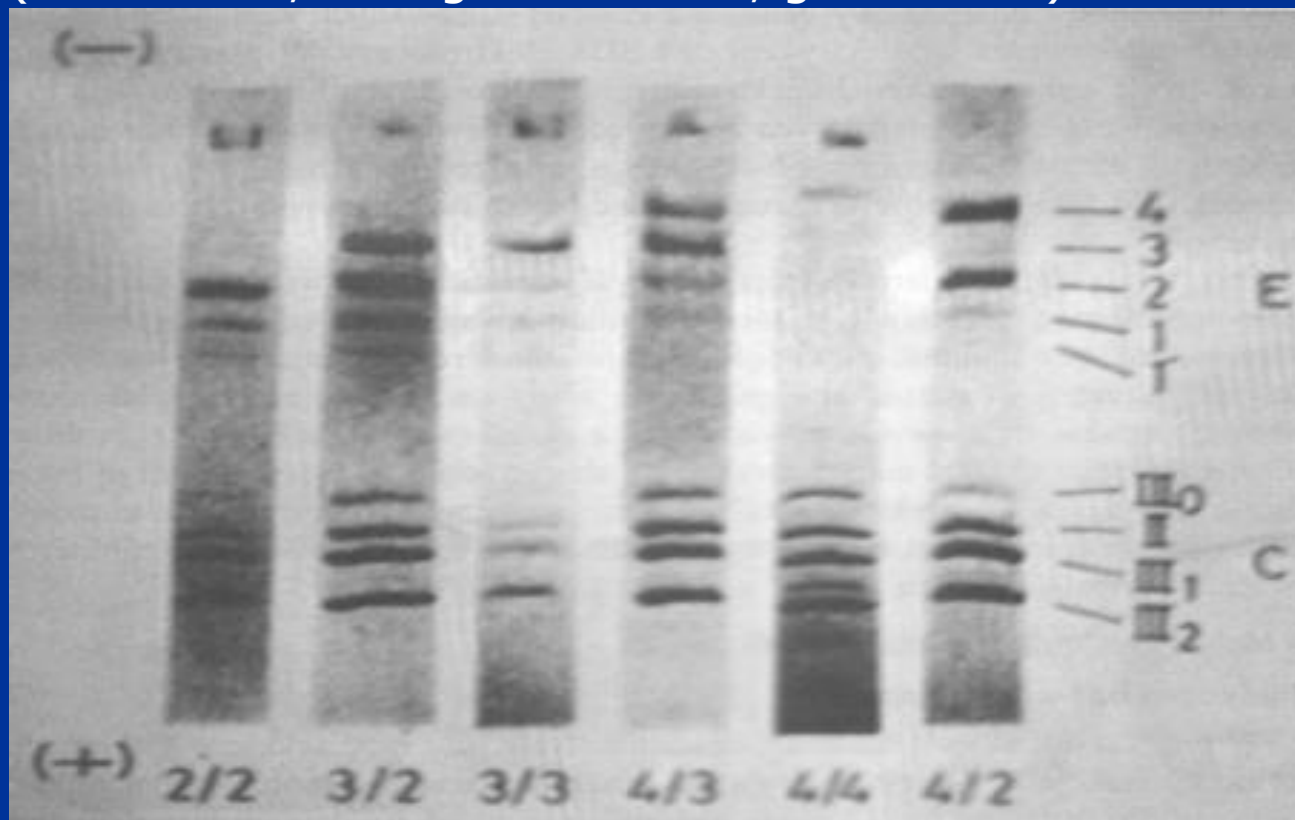
Zespół nerczycowy

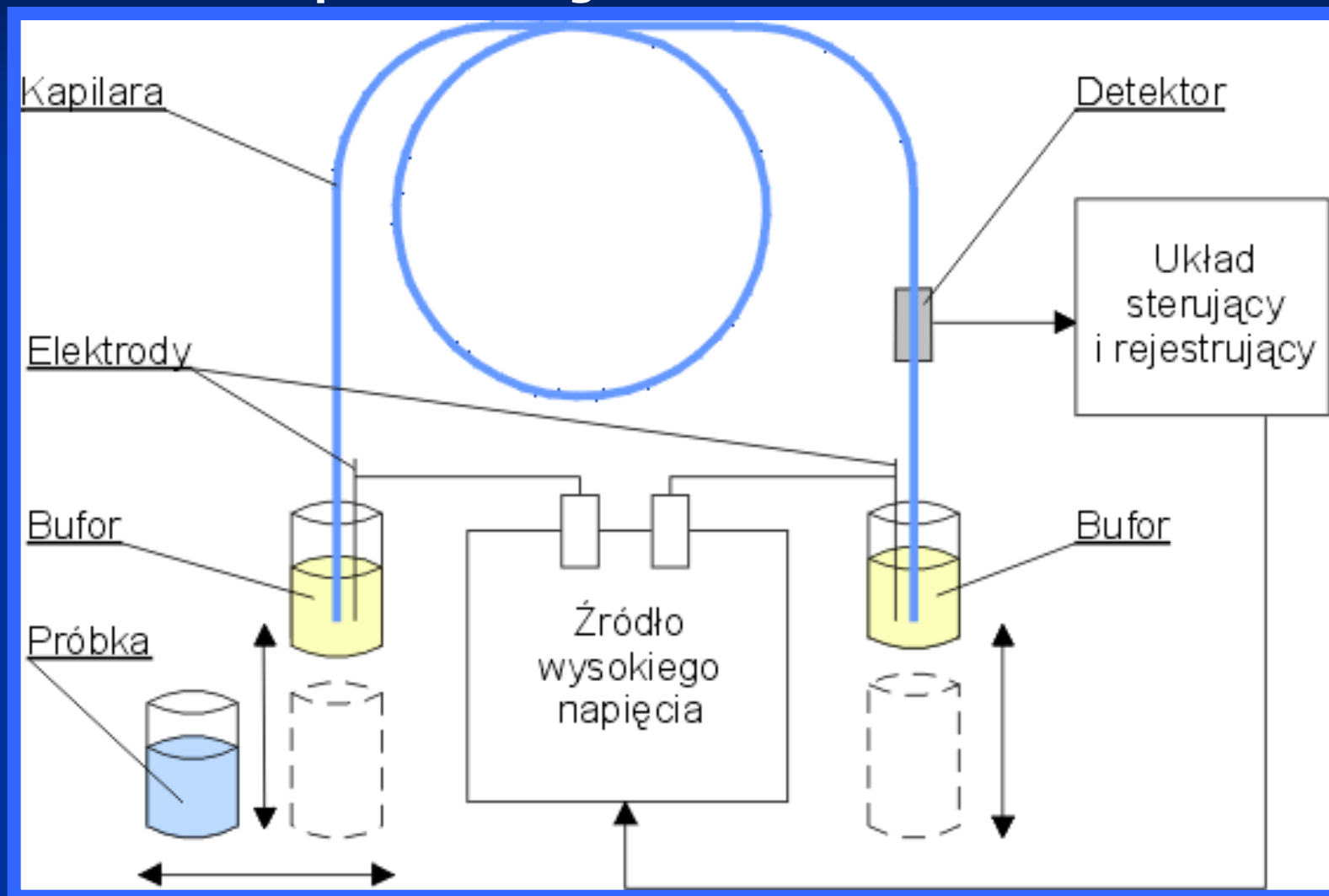
Ogniskowanie izoelektryczne

Jest techniką o wysokiej rozdzielczości pozwalająca na rozdział białek o złożonej budowie (rozdzielenie wariantów genetycznych tego samego białka np: lipoprotein E i C, oznaczenie białka Hirschvelda GC). Służy do analizy i rozdzielenia enzymów czerwonych (Esteraza D, fosfoglukomutaza, glioksalaza)

Elektroforeza kapilarna

Schemat układu pomiarowego

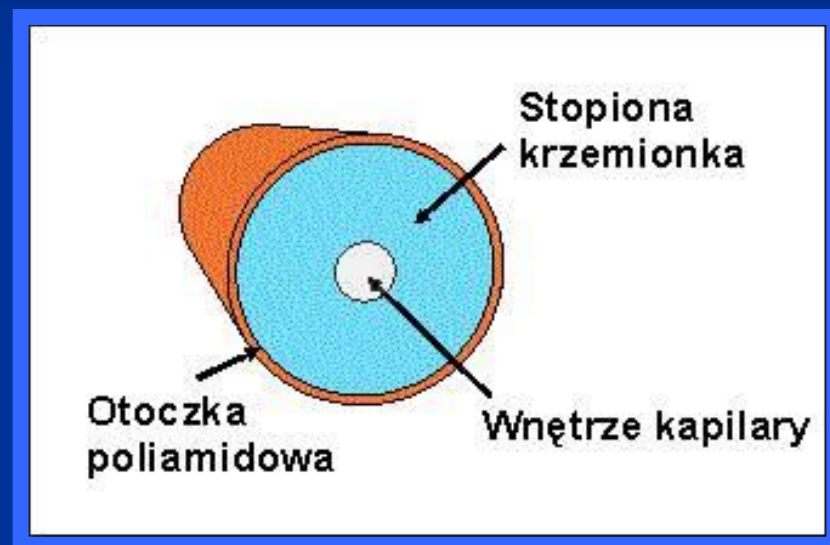
1. Kapilary - najczęściej stosowane są kapilary ze stopionej krzemionki, pokryte poliimidową warstwą ochronną, o średnicy wewnętrznej 10-100 μm (350-400 μm średnica zewnętrzna) i długości od 20 do 100 cm. Końce kapilary umieszczone są w pojemnikach (o objętości kilku ml) wypełnionych odpowiednim buforem.

Kapilara termostatowana jest za pomocą obiegu powietrza lub płynu chłodzącego.

2. Zasilacze wysokiego napięcia - wysokie napięcie rzędu 5-30 kV przykładane jest do końców kapilary za pomocą dwóch elektrod platynowych umieszczonych w pojemnikach z buforem.

3. System do wprowadzania próbek

4. Detektor

Przekrój poprzeczny kapilary ze stopionej krzemionki

Całkowita objętość stosowanych kapilar wynosi kilka mikrolitrów. Aby uniknąć przeładowania, długość strefy próbki nie może być większa niż 1-2% całkowitej długości kapilary, co odpowiada objętości 1-50 nl.

Podstawy fizyczne rozdziału

- Podstawą rozdziału w elektroforezie kapilarnej są różnice w ruchliwościach elektroforetycznych oznaczanych analitów - jony w polu elektrycznym poruszają się z różną prędkością v_e

$$v_e = \mu_e E$$

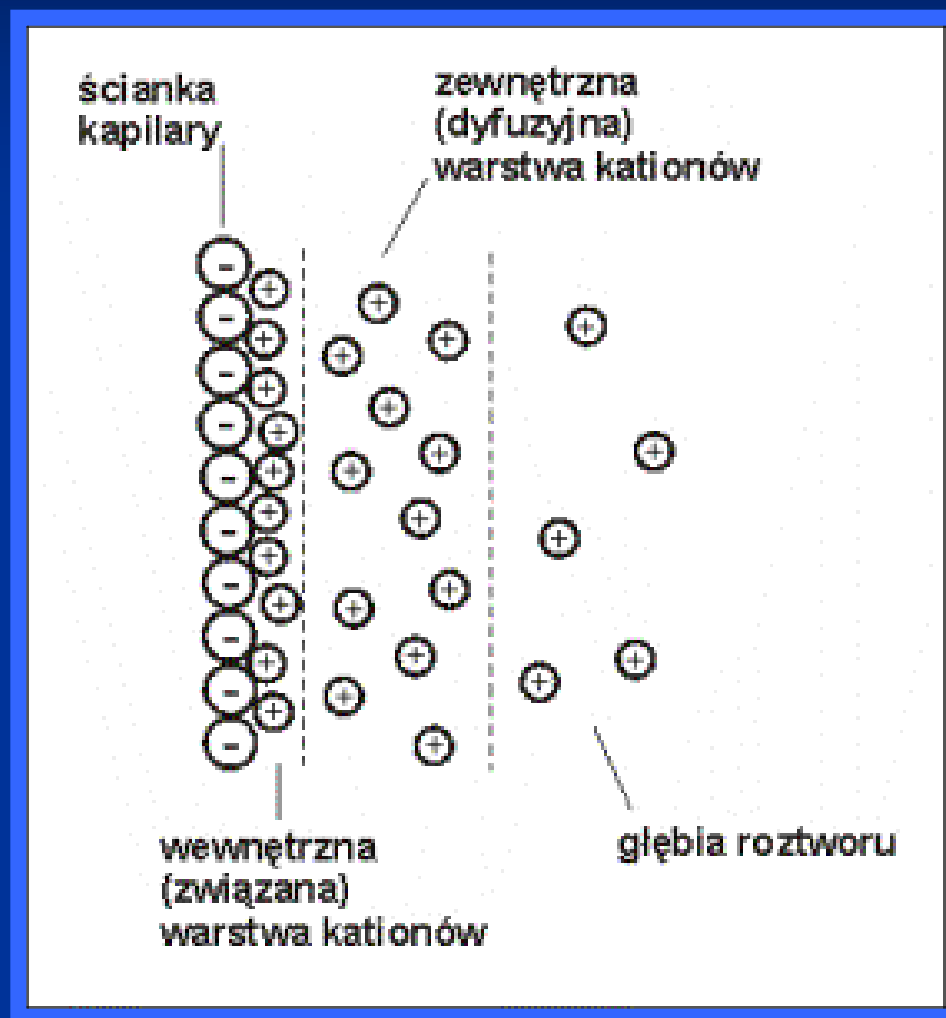
μ_e - ruchliwość elektroforetyczna
E - natężenie pola elektrycznego, które jest funkcją przyłożonego napięcia i długości kapilary.

- Ruchliwość elektroforetyczna w danym roztworze jest wielkością charakterystyczną dla danego jonu i zależy od jego ładunku, promienia i właściwości buforu (pH, lepkości i siły jonowej oraz składu)

- Dobierając odpowiedni skład buforu, możliwe jest kontrolowanie selektywności rozdzielania przez zmianę ruchliwości analitów. Wzrost stężenia i siły jonowej buforu powoduje zmniejszenie ruchliwości jonów, a dodatek organicznych rozpuszczalników (np. metanolu) zmienia lepkość.

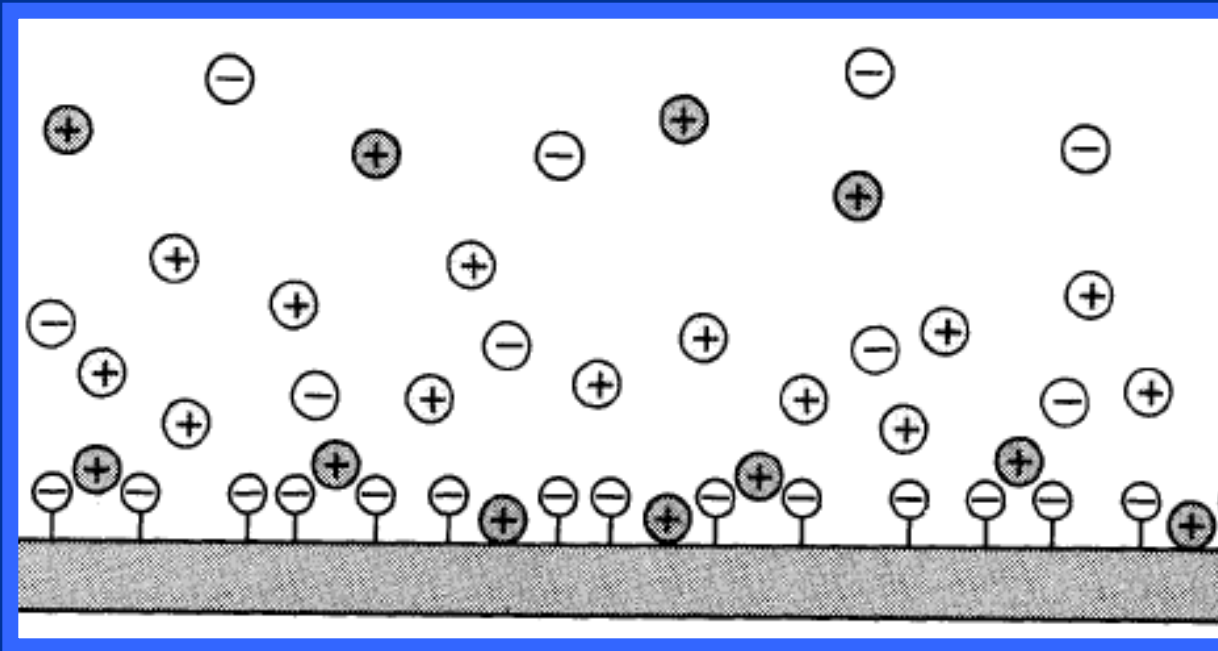
Migracja jonów w kapilarze

Schemat podwójnej warstwy elektrycznej powstającej przy ścianie kapilary.

Elektroosmoza

Początek procesu rozdzielczego

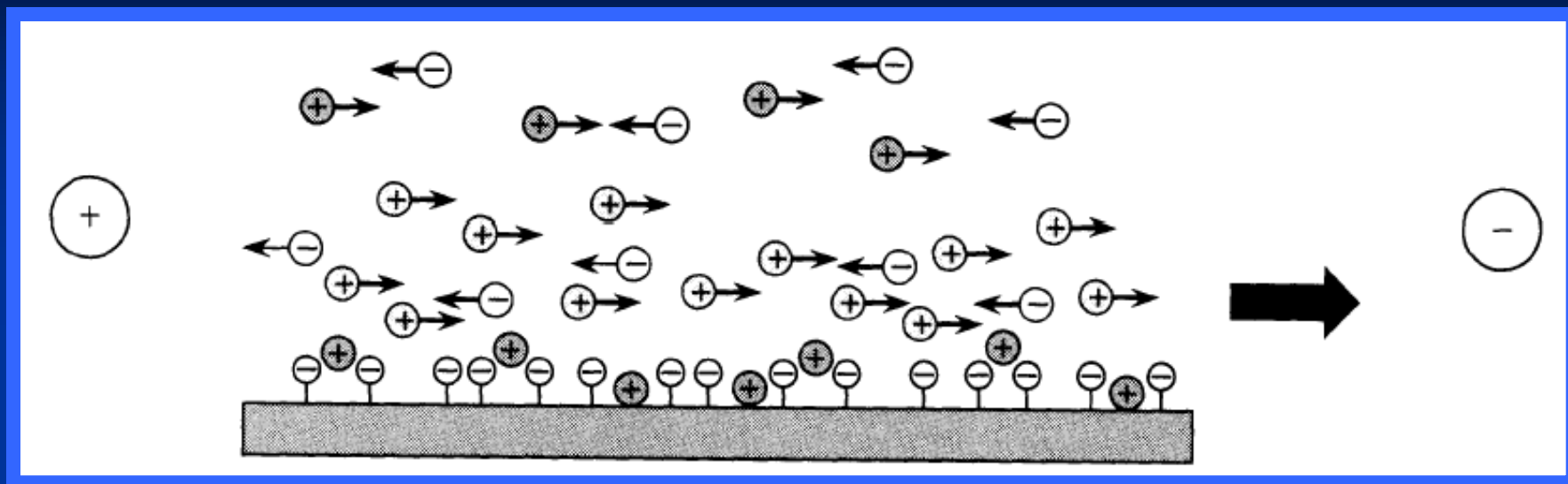

Faza objętościowa
(jednakowe stężenie
kationów i anionów)

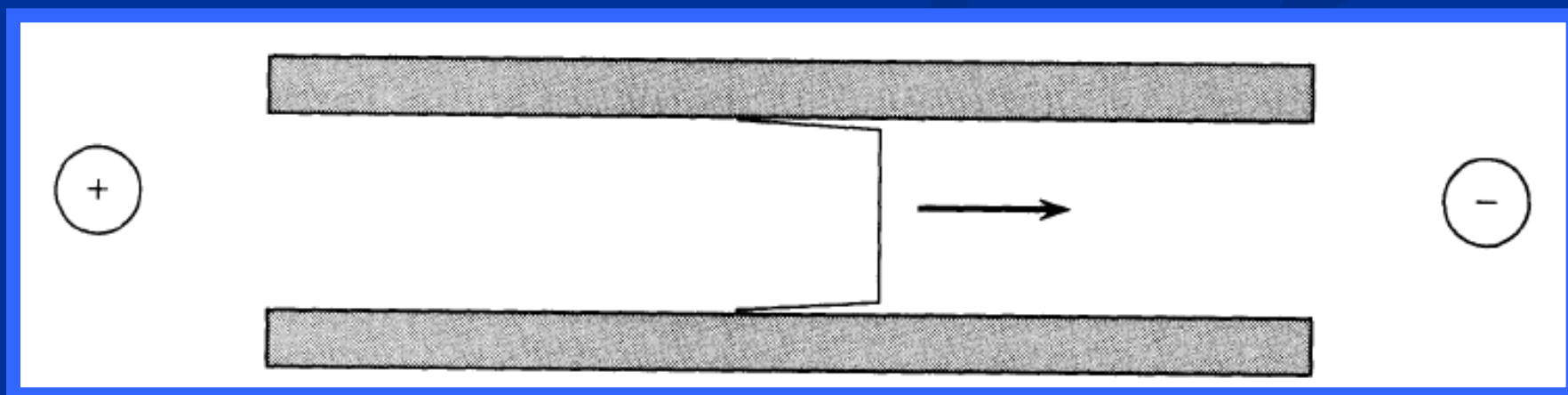
Warstwa podwójna
wzbogacona o jeden
rodzaj jonów
(np. kationy)

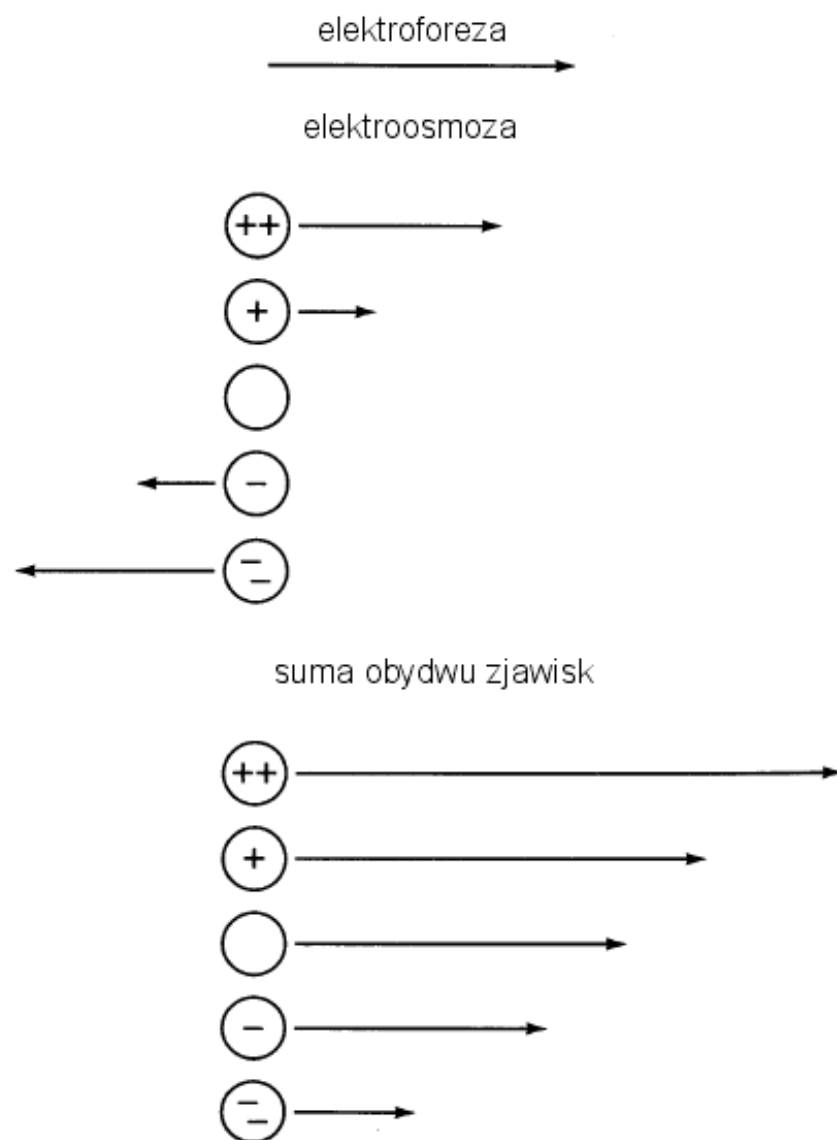
Warstwa jonitowa (żel
z aktywnymi grupami
np. anionowymi)

Rozdział elektroosmotyczny:

profil prędkości w trakcie elektroosmozy:

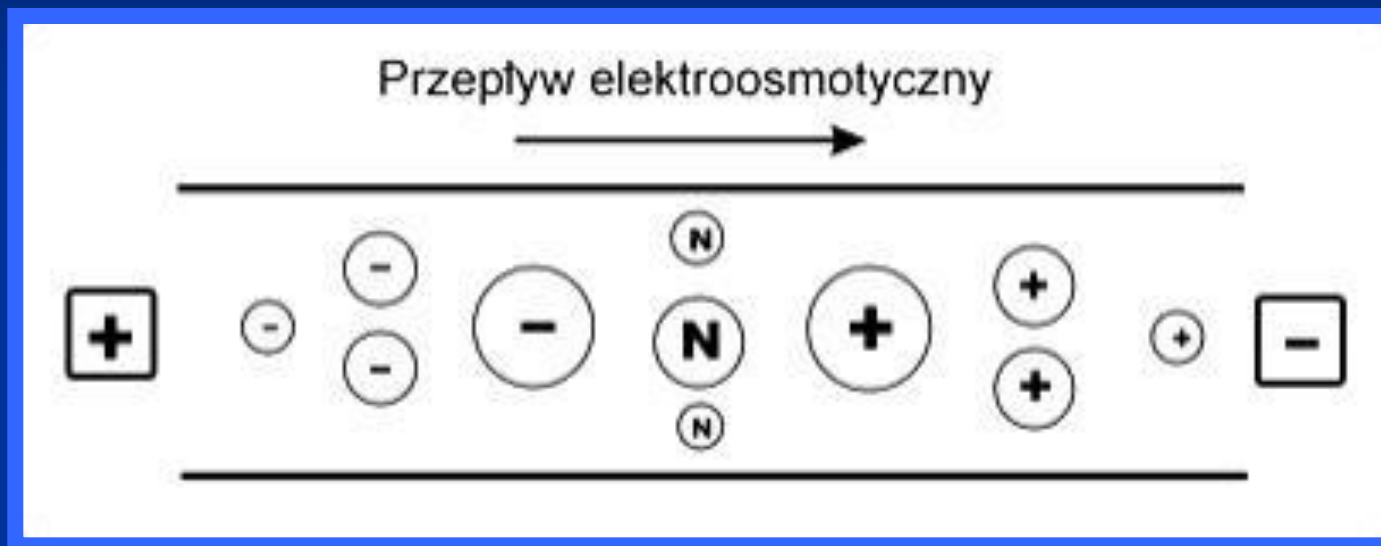

Istota rozdziału w metodach elektroosmotycznych

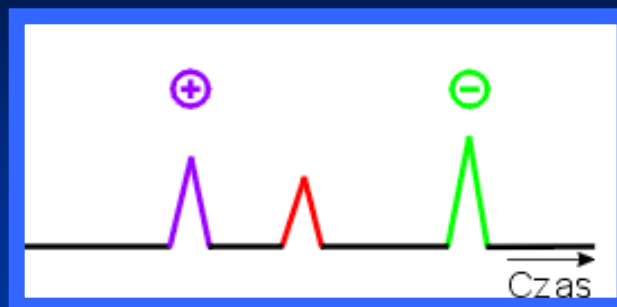
Kolejność w jakiej rozdzielane cząsteczki poruszają się w kierunku katody.

Najpierw małe obdarzone dużym ładunkiem kationy, następnie większe kationy o mniejszym ładunku, dalej nierozdzielone cząsteczki obojętne, duże aniony o małym ładunku na koniec małe aniony posiadające duży ładunek elektryczny

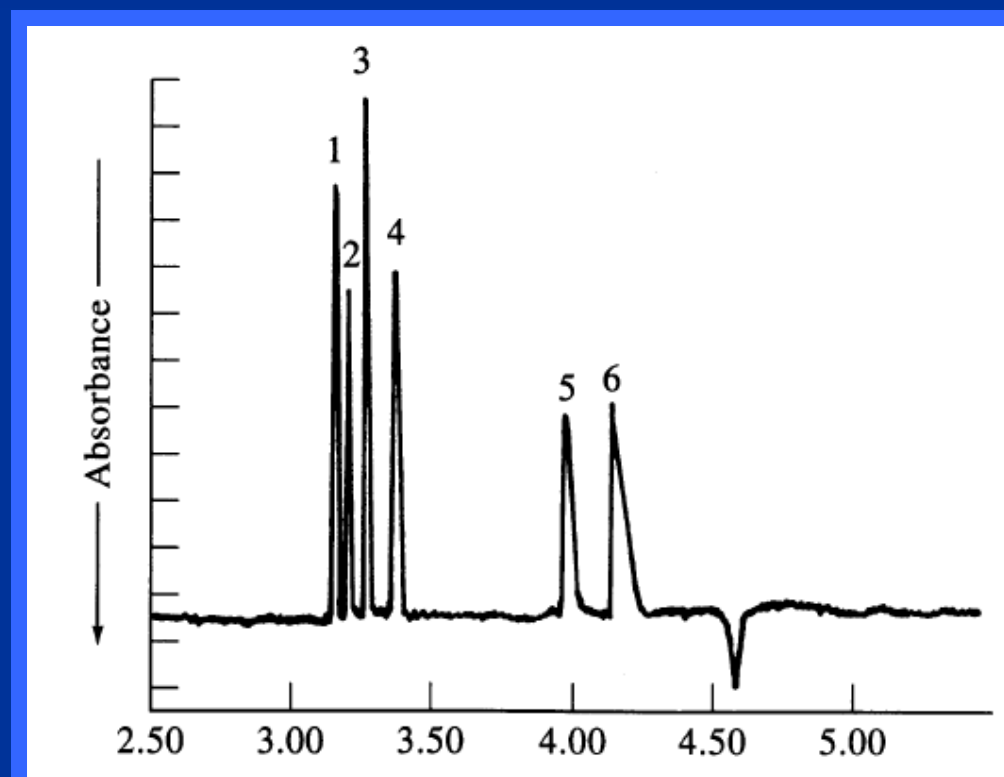
Rejestrowany sygnał

Anoda

Katoda

Elektroforogram

PARAMETRY ANALITYCZNE OPISUJĄCE ROZDZIELENIE

Poszczególne składniki próbki poruszają się w kapilarze wypełnionej jednorodnym buforem z różną prędkością w postaci wąskich stref. Czas, w jakim oznaczany składnik próbki dociera do detektora, nazywany jest czasem migracji:

$$t_m = I L / \mu V$$

gdzie: $\mu = \mu_e + \mu_{EOF}$

I - efektywna długość kapilary (do detektora)

L - całkowita długość kapilary

Sprawność rozdzielania podobnie jak w chromatografii opisywana jest liczbą pól teoretycznych:

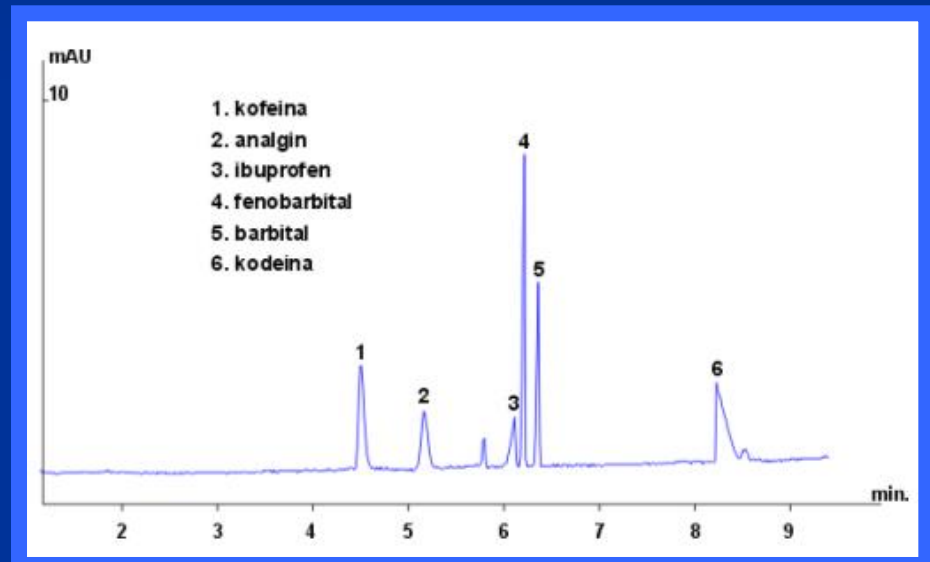
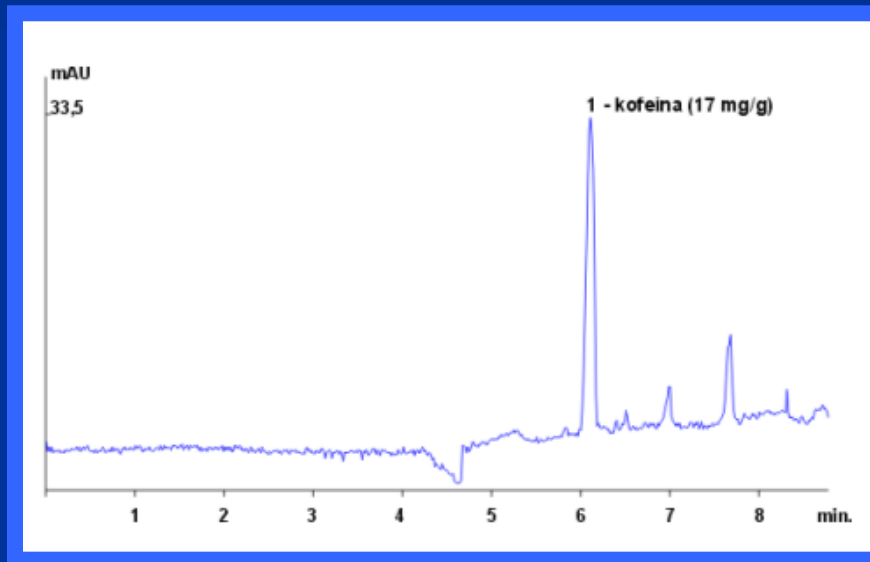
$$N = \mu V / 2D$$

Główne zalety elektroforezy kapilarnej

- **Niezwykłe wysokie sprawności;**
- **Małe zużycie odczynników i rozpuszczalników organicznych;**
- **Małe objętości próbek;**
- **Krótkie czasy analiz;**
- **Możliwość prowadzenia pomiarów w szerokim zakresie pH;**
- **Możliwość jednoczesnego oznaczania kationów i anionów;**
- **Niskie koszty;**
- **Małe objętości powstających ścieków;**
- **Szerokie zastosowanie.**

Przykłady zastosowań

Przykład 1 Oznaczanie kofeiny w kawie rozpuszczalnej

Przykład 2: Oznaczanie anionów w wodzie

